

મારી ગુજરાતી ભાષા

—ફાધર વર્ગીસ પોલ

“ફાધર વર્ગીસ ગુજરાતી નથી; છતાં તેમણે ગુજરાતીમાં ૪૦ પુસ્તકો લખ્યાં છે.” ધ લસુડીયા હાઈ સ્કુલના પ્રીન્સીપાલ ફાધર મેથ્યુએ પોતાની સ્કુલનાં બાળકોને મારો પરીચય આપતાં કહ્યું. આમેય મારો પરીચય આપનાર વ્યક્તિ મને એક બીનગુજરાતી તરીકે અને ૪૦ પુસ્તકોના લેખક તરીકે જ ઓળખાવે છે.

મારા પરીચયથી આભાં બનેલાં વીદ્યાર્થી-વીદ્યાર્થીની મીત્રો અને શીક્ષકગણને જોઈને હું કહું છું, ‘મીત્રો, ભલે મારો જન્મ ગુજરાત બહાર થયો છે; પણ તમે બધાં ગુજરાતમાં આવ્યાં તે પહેલાં, એટલે લગભગ અરધી સદી પહેલાં, હું ગુજરાતમાં આવ્યો છું. મારી ગુજરાતી ભાષાની વાત કરું તો, હું 1963માં ગુજરાતમાં આવ્યો તે જ વર્ષથી મેં ગુજરાતી ભાષા શીખવા માંડી હતી અને આજે પણ તે શીખતો રહું છું.’ મને પુછવામાં આવે ત્યારે ‘સાયુકલાં માનવમુલ્યોને આગળ ધરીને હેતુલક્ષી સાહીત્ય સર્જવા મથતા રહેનાર લેખક’ તરીકે મારો પરીચય હું આપું છું.

હું લેખક છું, તે ખરું; પરન્તુ ગુજરાતી ભાષાની દૃષ્ટીએ હું તમારા કરતાં ઓછું જાણું છું. તમને ગળથુથીમાંથી જે ભાષા મળી છે તે મને નથી મળી. તમારી ગામઠી ભાષા અને ઘરગથ્થુ શબ્દો મને નહીં આવડે. વળી, તમે જોઈ શકો છો કે, હું વાત કરું છું ત્યારે કોઈ વાર જાતી કે લીંગની બાબતમાં ગોટાળો કરું છું. એટલે હું કહું છું કે, હજી હું ગુજરાતી ભાષા શીખતો રહું છું.

પરદેશ કે પરપ્રાંતમાંથી ગુજરાતમાં આવીને અહીં સ્થાયી થયેલાં સ્ત્રી-પુરુષો ગુજરાતી બોલે છે. તેઓ દૈનિક જીવનમાં સ્થાનિક લોકો સાથે ગુજરાતી ભાષાને સારી રીતે કામે લગાડે છે. પરન્તુ ગુજરાતી ભાષા પર પ્રભુત્વ મેળવીને સાહીત્ય સર્જવાની બાબતમાં કાકાસાહેબ કાલેલકર, અરુણાબહેન જાડેજા જેવાં મુળ મહારાષ્ટ્રના વતનીઓ કે સ્પેનમાંથી આવેલા ફાધર વાલેસ, ફાધર ઈસુદાસ ક્વેલી જેવા પરદેશ અને પરપ્રાંતના મહાનુભાવોનું ગુજરાતી સાહીત્યસર્જન અપવાદરુપે ગણી શકાય. પણ તેમનું સાહીત્ય ગણનાપાત્ર તો છે જ.

પરદેશ કે પરપ્રાંતના લોકો ગુજરાતીમાં લખે ત્યારે એમની મુળ ભાષા અને સંસ્કૃતીનો પ્રભાવ એણે અપનાવેલી ગુજરાતી ભાષા પર પડવાનો છે. દાખલા તરીકે હું માનું છું કે, હું મલયાલમ ભાષામાં હાઈ સ્કુલમાં નીબંધ લખવાનું શીખ્યો હતો. એનો પ્રભાવ મારાં લખાણમાં જોઈ શકાય છે. હું મારાં લખાણમાં દાખલા દલીલો અને કોઈ ઘટના કે અનુભવની વાતો સાથે કોઈક નવો વીચાર કે નવી દૃષ્ટી મુદ્દાસર પ્રેરક રીતે રજૂ કરું છું. એજ મારી આગવી શૈલી પણ છે.

ગુજરાતી ભાષા શીખવામાં અને એમાં લખવામાં મેં લાંબી મજલ કાપી છે. મને ગળથુથીમાં કે તે પહેલાં માના ઉદરમાં હતો ત્યારથી મળેલી ભાષા કેરળ રાજ્યની મલયાલમ છે. મેં મારા બાપુજીને ગુજરાતમાંથી આવેલા મારા મીત્રો સાથે તુટીફૂટી અંગ્રેજીમાં બોલતાં સાંભળ્યા છે. પરન્તુ મારી મા ફક્ત મલયાલમ ભાષા જ જાણે છે. અગીયાર ધોરણ સુધી હું મલયાલમ માધ્યમમાં ભણ્યો હતો. પણ તે વખતે ત્રણ

ભાષાનાં નીતીનીયમને કારણે સ્કુલમાં મને પાંચમા ધોરણથી માંડી અગીયારમા ધોરણ સુધી મલયાલમ ભાષા સાથે અંગ્રેજી અને હીન્દી ભાષા ભણવાની તક મળી.

હું 1963માં ગુજરાતમાં આવ્યો ત્યારે વર્ષો સુધી વાતચીત અને વ્યવહારની ભાષા તરીકે અંગ્રેજી શીખવાનું ને બોલવાનું હતું. પણ પ્રથમ વર્ષથી જ મારે ગુજરાતી શીખવાની હતી.

હીન્દી ભાષા સાથેના સામ્યને કારણે ગુજરાતી ભાષાની વર્ણમાળા શીખવામાં મને ખાસ તકલીફ ન પડી. જો કે શરુઆતમાં ગુજરાતી અને હીન્દી લીપીના ભળસેળીયા લખાણનો અનુભવ છે. જુન 1965માં હું સ્પેનથી આવેલા મીશનરી ફાધર હ્યુવાન હીલ જોડે એક મહીનો વડતાલમાં રહ્યો હતો. તેમને ગુજરાતી ભાષામાં વડતાલ અને આસપાસનાં ગામડાંઓના લોકો સાથે વાત કરતા અને અનાયાસે ગુજરાતીમાં ધર્મબોધ આપતા સાંભળીને મને પણ ગુજરાતી ભાષા બરાબર શીખવાની ચાનક ચડી હતી.

વળી, તે વખતે ફક્ત ગુજરાતી જ બોલતા ગ્રામીણ લોકો સાથેના જીવનમાં મને સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવ્યો હતો કે ગુજરાતમાં લોકસમ્પર્ક માટેની એક જ ભાષા ગુજરાતી છે. પણ ‘કેમ છો ?’, ‘કંઈ નવાજુની છે ?’, ‘નામ શું છે ?’, ‘કયા ગામથી આવો છો ?’ જેવા પ્રશ્નો પુછવા કે એવા પ્રશ્નોના ટુંકા જવાબ આપવા સીવાય લોકો સાથે વાતચીત કરવામાં હું ભારે મથામણ અનુભવતો હતો. મારે ઘણું બધું કહેવું હતું અને લોકો પાસેથી ઘણું બધું જાણવું હતું; પણ લોકો અને મારી વચ્ચે ભાષાના અભાવની દીવાલ હતી. અને મેં નીર્ણય કર્યો કે ગમે તેમ કરીને હું ગુજરાતી ભાષામાં બરાબર પ્રભુત્વ મેળવીશ. હું બરાબર જાણતો હતો કે ‘તપ વીના સીદ્ધી નથી.’

હું 1968માં સેન્ટ ઝેવીયર્સ કોલેજમાં દાખલ થયો ત્યારે મેં ગુજરાતી ભાષામાં ગુજરાતી ભાષા-સાહીત્ય ભણવાની પસંદગી કરી. કોલેજની પ્રથમ પરીક્ષામાં હું માડમાંડ પાસ થયો ! સ્કુલની પરીક્ષામાં પ્રથમ નંબરે પાસ થનાર વીદ્યાર્થી તરીકે કોલેજના એવા પરીણામે મને ઢંઢેળ્યો. મને મારી વાસ્તવીક પરીસ્થીતીનો ખ્યાલ આવ્યો. પરીક્ષામાં પુછેલા બધા પ્રશ્નોના જવાબ મને બરાબર આવડતા હતા. પરંતુ મારી હોશીયારી હું ઉત્તરવહીમાં ઉતારી શકતો નહોતો. ગુજરાતીમાં લખવાની મારી પાસે બીલકુલ ઝડપ નહોતી. એટલે ઝડપી લખાણના અખતરા કરીકરીને અને હોસ્ટેલના બીજા બધાઓ કરતાં ખુબ વધારે સમય અભ્યાસમાં પરોવીને કોલેજની પરીક્ષાઓમાં હું પ્રથમ આવતો થયો હતો.

મારે સ્વીકારવું પડે છે કે ગુજરાતી ભાષા શીખવાનું મારું કામ ઘણી બધી રીતે અત્યન્ત કઠીન હતું. હીન્દી સાથેના સામ્યને કારણે ગુજરાતી લીપી આસાનીથી શીખી શક્યો છું ખરો; પણ ગુજરાતી શબ્દોના અસલ રુપને ઓળખવામાં અને સંતોષકારક શબ્દભંડોળ મેળવવામાં મારે ખુબ મહેનત કરવી પડી હતી. શરુઆતમાં મારી ગુજરાતી ભાષા સંસ્કૃતમય હતી. કારણ, મારી માતૃભાષા મલયાલમમાં દક્ષીણ ભારતની ભાષા હોવા છતાં એમાં સંસ્કૃત ભાષાના શબ્દો વીપુલ પ્રમાણમાં છે.

હીન્દીની જેમ ગુજરાતી ભાષામાં પણ સંસ્કૃતનો પ્રભાવ છે. એટલે હું ગુજરાતી લખતો ત્યારે શરુઆતમાં મારી ભાષા વધુ સંસ્કૃતમય હતી. એટલે લોકોને મારી ગુજરાતી ભાષા ‘ભારેખમ’ કે ‘ભદ્રંભદ્રીય’ લાગતી ! મલયાલમમાં ‘મીત્ર’ શબ્દ છે. એટલે ‘મીત્ર’ શબ્દ મારા લખાણમાં આસાનીથી આવે એ જ રીતે ‘સ્નેહ’ પણ. પરંતુ ‘દોસ્ત’, ‘બંધુ’, ‘ભાઈબંધ’, ‘પ્રીયજન’ જેવા શબ્દોથી શબ્દભંડોળ વધારવામાં મારે ખુબ

મહેનત કરવી પડી. આજે હું માનું છું કે હાઈ સ્કૂલનાં છોકરા-છોકરીઓ સમજી શકે આવી સાદી ભાષા લખવામાં મારી ફાવટ છે. હું સમજતો થયો છું કે દરેકશબ્દની પાછળ એક અર્થલોક છે; એક મનોલોક છે; એક વારસો છે; એક ઈતીહાસ છે.

મારા ઉચ્ચાર કે બોલવાની લઢણ પરથી મારા શ્રોતાજનોને તરત જ ખબર પડે છે કે હું મુળ પરપ્રાંતનો વતની છું અને લાંબો સમય ગુજરાતમાં રહીને ગુજરાતી શીખ્યો છું. ભુલેચુકે પણ મને મુળ ગુજરાતનો વતની માનનાર લોકો પણ છે. ‘બાર ગામે બોલી બદલાય’ એ ન્યાય એમાં હશે. પણ મારું નામ સાંભળે ત્યારે લોકોને ખ્યાલ આવે છે કે હું મુળ ગુજરાતનો વતની નથી.

આજે નવી ભાષા શીખવવામાં પરભાષાને કામમાં લેતા નથી. પણ મારે શરુઆતમાં અંગ્રેજી ભાષાની મદદથી ગુજરાતી ભાષા શીખવાની હતી. એટલે ગુજરાતી ભાષાની અમુક બાબતો મને વીચીત્ર લાગતી. દા.ત. અંગ્રેજીમાં ‘વી’ પ્રયોગ ગુજરાતીમાં આવે ત્યારે મારે ‘અમે’ અથવા ‘આપણે’ એમ સન્દર્ભ મુજબ બેમાંથી કોઈ એક શબ્દ વાપરવો પડતો.

પણ બીજી કેટલીક ભાષાઓની સરખામણીમાં ગુજરાતી ભાષા ખુબ સમૃદ્ધ છે. અંગ્રેજીમાં એક સર્વગ્રાહી શબ્દ છે ‘અંકલ’. માના ભાઈ, બાપના ભાઈ, કોઈ વડીલ વ્યક્તી માટે પણ આદરસહ ‘અંકલ’ શબ્દ વાપરી શકાય. પરંતુ ગુજરાતીમાં એનો અનુવાદ કરવાનો હોય ત્યારે સંદર્ભ મુજબ ‘કાકા’, ‘મામા’ ‘વડીલ’ જેવા અલગ શબ્દો વાપરવા પડે. તેવી જ રીતે ‘બ્રધર-ઈન-લો’ માટે ગુજરાતીમાં ‘સાળો’ અને ‘બનેવી’ એમ બે શબ્દ છે. ‘ગ્રાંડ ચાઈલ્ડ’ માટે દીકરીનો દીકરો હોય તો ‘દૌહીત્ર’ અને દીકરી હોય તો ‘દૌહીત્રી’ અને દીકરાનો દીકરો હોય તો ‘પૌત્ર’ અને દીકરી હોય તો ‘પૌત્રી’ જેવા ભીન્ન ભીન્ન શબ્દો હોય છે.

ભાષાવીદ્ ડૉ. હરીવલ્લભ ભાયાણી ફાધર વાલેસના પુસ્તક ‘શબ્દલોક’ની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે, ‘ભાષા એક નકશો છે. વીચારનો, જીવનનો, વાસ્તવીકતાનો નકશો છે. શબ્દ મનમાં આવે તે એકલો નહીં આવે; પણ આખો વારસો, અનુભાવ, સ્મરણો, પડઘાઓ, ઈતીહાસ, સ્પંદન, સંસ્કાર, અર્થ, સંબંધ, તેજપુંજ, અને આભામંડળ સાથે લેતો આવે.’ ભાયાણીસાહેબ સાથે હું સો ટકા સમ્મત છું.

અલબત્ત, ચોત્રીસ દેશોની મુલાકાત અને એથીયે વધારે ભાષાઓ બોલતા લોકોના સમ્પર્ક, દેશવીદેશના લોકો સાથેની મીત્રતા તથા દસેક ભાષા શીખવાના મારા અનુભવથી આજે એક જ દૈવી ભાષાને બીરદાવું છું. તે ભાષા મને માના ઉદરથી માંડીને આજ સુધી ગુજરાતમાં વીપુલ પ્રમાણમાં મળી છે. તે દૈવી ભાષા પ્રેમની ભાષા છે. સ્નેહની ભાષા છે.

—ફાધર વર્ગીસ પોલ

‘ગુજરાતી લેખકમંડળ’ના અનીયતકાલીન મુખપત્ર ‘લેખક અને લેખન’ની સમ્પર્ક પુસ્તીકા ક્રમાંક : 51, ઓક્ટોબર, 2012માંથી પાન ક્રમાંક 26થી 28 ઉપરથી લેખકની અનુમતીથી સાભાર...

(‘ગુજરાતી લેખકમંડળ’ એ ગુજરાતી લેખકો દ્વારા, લેખકો માટે ચાલતી રજીસ્ટર્ડ સંસ્થા છે. લેખકોના હક-હીત-ગૌરવ માટે કામ કરતું ટ્રેડ યુનીયન પણ છે. તમે આ દેશમાં હો કે વીદેશમાં, ગુજરાતીમાં લખતા હો તો સંસ્થાના સભ્ય બની શકાય છે. સને 1993થી કાર્યરત આ સંસ્થાના સંચાલકોમાં હાલ અધ્યક્ષ : ફા. વર્ગીઝ પોલ, પ્રમુખ : મનીષી જાની, ઉપપ્રમુખ : પ્રતીભા ઠક્કર, રીતા ભટ્ટ, મંત્રીઓ : મનહર ઓઝા, મહેશ સોની અને ખજાનચી : બીનીત મોદી છે. આજે સંસ્થાના 850 જેટલા સભ્યો છે.. વાર્ષિક સભ્ય ફી : રુપીયા 150 અને આજીવન રુપીયા 1,000 છે.

સંસ્થાનો સમ્પર્ક, લવાજમ મોકલવાનું અને પત્રવ્યવહારનું સરનામું :

કીરણ ત્રીવેદી, માનવ મીડીયા, આતીશ એનેક્સી, સમર્પણ ફ્લેટ પાસે, ગુલબાઈ ટેકરા, અમદાવાદ-380 006 ફોન : 079-2646 4715

લેખકસમ્પર્ક :

FATHER VARGIS PAUL

‘Amibela’-Bldg., Near Sanman Hotel, Opp: Old High Court, Amdavad-380 014

Phone - 079-2754 2922 eMail : cissahd@gmail.com Website : <http://www.vpaulsj.org/>

Amdavad-079-275 4 2922 Website : <http://www.vpaulsj.org/>

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ - વર્ષ: દસમું - અંક: 320 - April 19, 2015

‘ઉંઝાજોડણી’માં અક્ષરાંકન: ઉત્તમ ગજ્જર - uttamgajjar@gmail.com

@ @ @ @

More than 3,13,05,000 Gujarati Language lovers have visited

<http://www.gujaratilexicon.com>

More than 44,48,000 have visited Digital Bhagwadgomandal

<http://www.bhagwadgomandal.com>

More than 7,47,000 have visited Lokkosh

<http://lokkosh.gujaratilexicon.com>

More than 1,51,000 have visited Global-Gujaratilexicon

<http://global.gujaratilexicon.com>

@ @ @ @ @ @ @ @